

ks. Jan Górecki

Fenomen pielgrzymowania Europejczyków do Rzymu na podstawie czasopisma *Katolik* (1869-1914)

Górnoślązacy od niepamiętnych czasów pielgrzymowali do Rzymu, by tam nawiedzić groby świętych Apostołów Piotra i Pawła. Oprócz wyżej wspomnianych grobów Apostołów modlili się także przy grobach męczenników i wyznawców. Podążali także do katakumb św. Kaliksta i św. Domicylli. Przede wszystkim zaś pielgrzymowali do Namiestnika Chrystusowego, czyli papieża.

Peregrynacje do grobów apostoelskich rozpoczęły się już w XIII w. I tak Adelajda – wdowa po rycerzu z Janowic – dwukrotnie pielgrzymowała do grobów Apostołów¹. Do Rzymu pielgrzymowali także bp Iwo Odrowąż oraz Jacek Odrowąż (kanonik krakowski), Czesław (piastujący godność kustosza sandomierskiego) i mniej znany Herman (Niemiec nie będący kapłanem), by tam z rąk Św. Dominika Guzmana otrzymać habity dominikańskie.

Motywnym pielgrzymowania do Rzymu był również Rok Święty ogłoszony w 1300 r. przez papieża Bonifacego VIII². Od 1389 r. ustalono, że co ćwierć wieku będzie obchodzony Rok Święty. Odtąd już w zorganizowanych grupach pielgrzymowano do grobów św. Piotra i Pawła, by tam uzyskać rozgrzeszenie z win, które były zarezerwowane tylko papieżowi, względnie biskupowi miejsca. Były to grzechy: zabójstwa, krzywoprzysięstwa, prostytucji itp.³ Do Rzymu posyłani byli także księża odpowiadający pokutę⁴ za popełnione grzechy, będące jawnym zgorzeniem dla parafian. Pielgrzymi udający się do Wiecznego Miasta byli uroczyście żegnani oraz witani przez miejscowe duchowieństwo, co poświadczają modlitwy i formuły błogosławieństw⁵. W II połowie XV w., można było zamienić pieszą pielgrzymkę do Rzymu na nawiedzenie kościoła katedralnego lub zapłatę ¼ kosztów, związanych z pielgrzymką do Rzymu.

Pewien zastój pielgrzymowania do Rzymu został spowodowany przez Reformację, która zwalczała kult świętych, relikwii, obrazów oraz ruch pielgrzymkowy. Stąd zmalała liczba pielgrzymek do sanktuariów regionalnych, lokalnych, co osłabiło także ruch pielgrzymkowy do Rzymu. Jedynie pielgrzymowanie biskupów *ad limina Apostolorum*, czy kontakt duchowieństwa z racji studiów w Rzymie w jakiejś

mierze podtrzymywał peregrynacje do Wiecznego Miasta⁶. Kiedy Śląsk znalazł się w granicach państwa pruskiego w 1742 r., monarcha pruski zakazał wszelakiego pielgrzymowania, szczególnie do ośrodków pątniczych znajdujących się poza granicami państwa, motywując to wywozem kapitału poza Śląsk. Z jednej strony dbał o dobrobyt Górnoślązaków, zaś z drugiej ograniczał wolność religijną⁷.

Rozkwit pielgrzymowania do Wiecznego Miasta rozpoczął się pod koniec XIX i z początkiem XX w. Czasopisma górnośląskie, a w szczególności *Katolik* w latach 1869-1914 dokładnie relacjonuje przebieg pielgrzymek do Wiecznego Miasta. Warto wspomnieć, że w okresie zagrożenia egzystencji Wiecznego Miasta nie tylko grupy pielgrzymów, ale indywidualni pielgrzymi z Śląska spieszyli z pomocą materialną Ojcu Świętemu.

W drugiej połowie XIX wieku nasiliły się pielgrzymki do Rzymu, gdyż w centrum chrześcijaństwa szukano m.in. oparcia dla sprawy polskiej, a także chciano wesprzeć choćby tylko materialnie państwo watykańskie. Wyrazem tego pragnienia było m.in. opłacenie utrzymania jednego gwardzisty przez jeden dekanat⁸. Franciszek Grzegorzczak udał się pieszo do Rzymu, ofiarując Ojcu Świętemu Piusowi IX kwotę 500 marek. Po 10 tygodniach powrócił⁹.

Zwiastun Górnośląski nawoływał do wierności Ojcu Świętemu. W odezwie napisano: „Katolicy Śląscy, często jesteście niepoznani, ale zawsze wierni Stolicy Świętej, gotowi do czynienia tysięcznych dobrych uczynków”¹⁰. Ponadto pismo nawoływało do odpowiedzialności za losy Kościoła. Górnoślązacy świadomi tej prawdy, wzięli na siebie część odpowiedzialności. Również dostojnicy watykańscy w przemówieniach podkreślali znaczenie i wartości integracyjno-ireniczne pielgrzymów Polaków, będących dobitnym dowodem żywej wiary, a także więzi i przywiązania do Stolicy Apostolskiej i jedności z nią. Jest jeden Bóg, a fundamentem Kościoła jest jedność – oto główne tezy akcentowane w ówczesnych przemówieniach kard. Mieczysława Ledóchowskiego¹¹. Również papież Pius IX z okazji swego jubileuszu wykazał zbieżność sytuacji polityczno-społecznej Stolicy Apostolskiej i Polski.

Ofiarność Górnoślązaków i pozostałych pątników była nieodłączną domeną pielgrzymów pątujących do Ojca Świętego. Wykaz składek pieniężnych, czy innych darów uzmysławia nam więzi, jakie łączyły katolików w Europie wobec papieża. Wykaz darów i składek pieniężnych, ofiarowanych Ojcu Świętemu zestawiono w tab. 1-4.

Pielgrzymki do Rzymu były organizowane najczęściej z okazji jubileuszy czy rocznic papieskich (1904, 1877, 1881, 1895, 1900, 1902, 1903, 1908) oraz z okazji znaczących wydarzeń, np. ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny (1854), proklamacji Edyktu Mediolańskiego (1913) czy rocznicy 40-lecia ogłoszenia encykliki *Rerum Novarum*. Organizowano m.in. pielgrzymki grup dziewcząt, by w Rzymie otrzymać certyfikat dziewictwa¹².

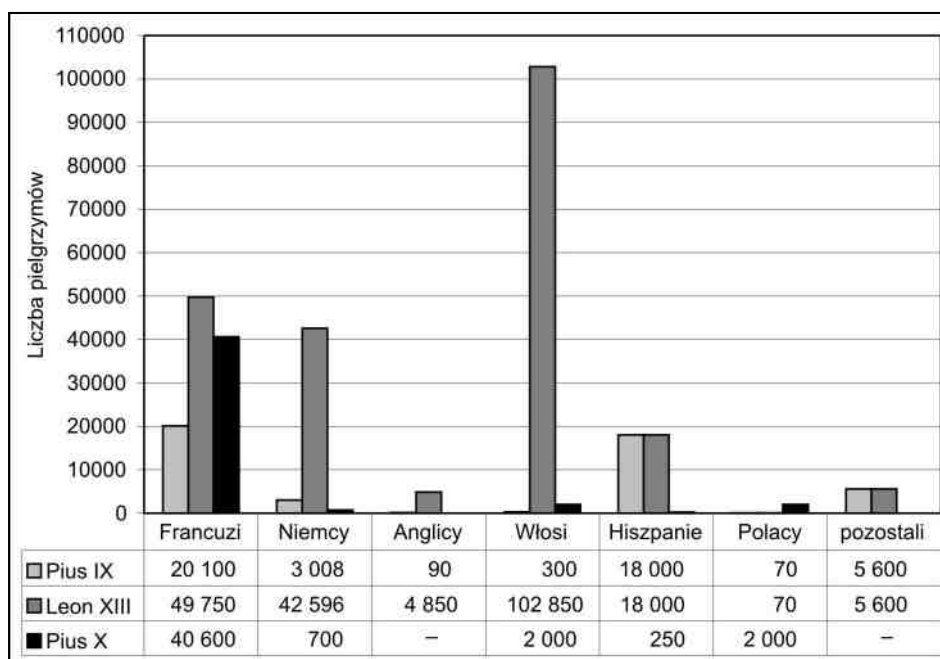
Na spotkanie z Ojcem Świętym przychodzili ludzie z różnych warstw społecznych: począwszy od robotników, po ludzi nauki, władzy świeckiej czy na hierarchach kościelnych skończywszy. Szczególnie robotnicy z Francji i Anglii – czyli terenów industrializacyjnych, w tym także ze Śląska – po słynnej encyklice Leona XIII, masowo pielgrzymowali do Rzymu. Ten właśnie papież stał się robotnikom bardzo bliski ze

swoim programem społecznym. To właśnie we Francji encyklika *Rerum Novarum* najbardziej „zaużyła swe korzenie”. Stąd też rewanż robotników w postaci pielgrzymowania do Rzymu, by spotkać się z tym „papieżem robotników”.

Pielgrzymowanie do Rzymu w świetle czasopisma *Katolik* wychodzącego na Śląsku, uzmysławia nam także wielką ofiarność pątników. Ofiarność ta wyrażała się tak w ofiarach pieniężnych, jak i konkretnych darach na rzecz papieża i Stolicy Apostolskiej. Wśród darów odnotowujemy dary osobiste dla papieża, a także dary związane ze sprawowaniem liturgii mszalnej. Nadto wśród darów spotykamy: medale pamiątkowe, rzeczy osobiste, numery gazet, orędzia prezydentów, dzieła sztuki i wiele innych precjozów. Słowem, ci którzy odwiedzali papieża nie przychodzili z pustymi rękoma ale zawsze z konkretnym podarunkiem.

Pielgrzymki do Rzymu były manifestacją wiary, świadectwem jedności narodowej i próbą integrowania Europy. Nadto trzeba mocno podkreślić eklezjalny wymiar pielgrzymowania. Manifestując swoją wiarę pielgrzymi wnosili w Kościół powszechny kapitał wiary, nadziei i miłości. W ten więc sposób rósł autorytet Kościoła Powszechnego.

Na podstawie tabel i wykresów możemy stwierdzić, jak liczba pielgrzymów z poszczególnych krajów się zmieniała. Jest to dowodem, jak popularność papieża

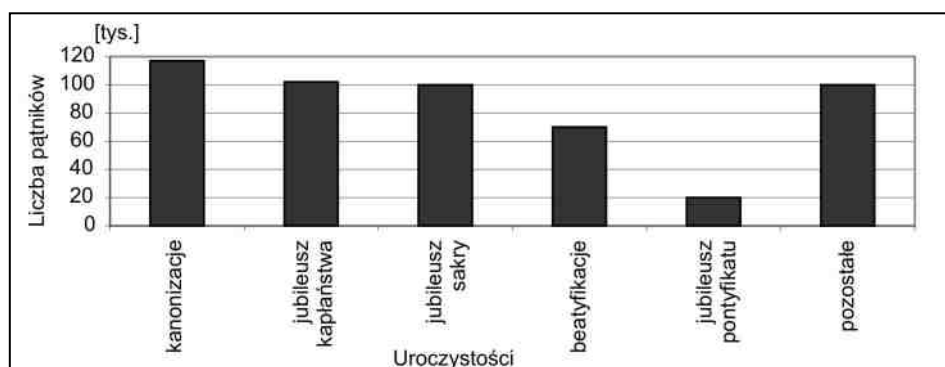
Ryc. 1.

Liczba pątników za życia papieży: Piusa IX, Leona XIII i Piusa X

Źródło: opracowanie własne.

wśród rozmaitych narodów się zwiększała lub malała. Owa popularność papieska była też wyrazem zawirowań dziejowych wśród narodów.

Oczywiście same dane nie oddają nam w pełni analizę fenomenu pielgrzymkowego do Wiecznego Miasta, a raczej zarysowują problem.

Ryc. 2.

Pątnicy biorący udział w uroczystościach w Watykanie w latach 1869-1914

Tab. 1.

Wykaz składek pieniężnych ofiarowanych Ojcu Świętemu w trakcie pielgrzymek w latach 1869-1914 na podstawie *Katolika*

Rok	Papież	Kwota	Ofiarodawca	<i>Katolik</i>
1871	Pius IX	200 tys. franków	Wiktor Emanuel	Nr 2 z 7.I
1872	Pius IX	15 tys. franków	Deputacja hiszpańska z prowincji Tarragona	Nr 23 z 6.VI
1875	Pius IX	5 tys. franków	Biskup z Limages (Francja)	Nr 20 z 20.V
1875	Pius IX	Znaczna ofiara	Królowa szwedzka	Nr 24 z 17.VI
1877	Pius IX	Pół miliona lirów	Dary na jubileusz	Nr 26
1879	Leon XIII	16 tys. lirów	Kard. Prymas Ledóchowski	Nr 47 z 20.XI
1881	Leon XIII	60 tys. franków	Niemiecka pielgrzymka	Nr 45 z 14.VI
1881	Leon XIII	200 tys. marek	Słowianie południowi	Nr 46 z 17.VI
1881	Leon XIII	425 tys. franków	Słowianie	Nr 56 z 22.VII
1883	Leon XIII	2 tys. franków	Apostolski misjonarz Simonetti	Nr 59 z 3. VIII
1883	Leon XIII	Znaczne Świętopietrze	Pielgrzymi z Kanady	Nr 64 z 21.VIII
1888	Leon XIII	200 tys. dolarów	Katolicy niemieccy z Ameryki	Nr 17 z 28.III
1892	Leon XIII	50 tys. lirów	Dar na Jubileusz biskupi	Nr 99 z 17.XI
1893	Leon XIII	50 tys. marek	Pielgrzymi z diecezji gnieźnieńsko-poznańskiej	Nr 58 z 18.V
1906	Pius X	40 tys. franków	Francuski biskup z Amiens	Nr 20
1908	Pius X	0,25 miliona lirów	Arcybiskup Fischer z Kolonii	Nr 129
1909	Pius X	231 tys. franków	Przedstawiciele katolickiej prasy Królestwa Belgijskiego	Nr 49

Tab. 2.
Wykaz darów ofiarowanych Ojcu Świętemu w trakcie pielgrzymek
w latach 1869-1914 na podstawie *Katolika*

Rok	Papież	Dar	Ofiarodawca	<i>Katolik</i>
1875	Pius IX	Złote pióro	Pielgrzymi z Francji z diecezji Besancon	Nr 43
1877	Pius IX	Rękopis z czasów Klemensa XI	Korespondent <i>Katolika</i>	Nr 6
1883	Leon XIII	Cenne nabytki archeologiczne	Misjonarz Simonetti z Boliwii, dar od nawróconych Indian	Nr 59 z 3.VIII
1883	Leon XIII	Obraz „Sobieski pod Wiedniem”	Deputacja Polaków z malarzem Matejką	Nr 99 z 21.XII
1888	Leon XIII	50 000 ornatów, komży i stuł, 80000 kielichów i krzyży, 40000 świeczników, kielichów, lichtarzy i cyborii oraz wiele innych cennych rzeczy	Ofiarodawcami są katolicy z całego świata, którzy pragnęli obdarować Ojca Świętego z okazji jego jubileuszu	Nr 1 z 3.I
1888	Leon XIII	Trzy dzwony z dzwonnica	Hutnicy z Bochum	Nr 17 z 28.III
1888	Leon XIII	Złota tabakierka	Cesarz Prus	Nr 83 z 9.X
1892	Leon XIII	Złota monstrancja i wiele innych podarunków	500 Sercanek z rzymskich zakładów, 9 kardynałów, bardzo wielu biskupów i członków komisji jubileuszowej	Nr 99
1883	Leon XIII	Pierścień z wielkim brylantem	Posel cesarstwa niemieckiego, hrabia Loe	Nr 27 z 4.III
1883	Leon XIII	Dwa piękne kobierce	Pielgrzymi rumuńscy	Nr 42 z 11 .IV
1883	Leon XIII	Jubileuszowe numery gazet w pięknej oprawie	Przedstawiciele gazet katolicko – niemieckich	Nr 47 z 22 .IV
1903	Leon XIII	Złota tiara	Kard. Respighi wraz ze wszystkimi biskupami.	Nr 23
1903	Leon XIII	Tiary	Pielgrzymki włoskie i zagraniczne	Nr 23
1903	Leon XIII	Medal pamiątkowy Jubileuszu papieskiego	Pielgrzymka lombardzka z kard. Ferrari	Nr 23
1903	Leon XIII	Dwa złote klucze – symbol władzy papieskiej	Przedstawiciele wszystkich Kurii Biskupich z kard. Boschi na czele	Nr 23
1903	Leon XIII	10 tomów zawierających orędzia prezydentów USA 1789-1897	O. Jan Baptysta z Baltimore w imieniu prezydenta Roosevelta	Nr 57
1903	Pius X	Fotografia z podpisami deputacji polskiej z Ameryki	Deputacja polska z Ameryki	Nr 112

Rok	Papież	Dar	Ofiarodawca	Katolik
1904	Pius X	Zbiór dzieł w językach afrykańskich, ostatnie roczniki <i>Echa z Afryki</i> i <i>Małej biblioteczki afrykańskiej</i>	Hrabina Maria Teresa Ledóchowska, której towarzyszyła asystentka, panna d' Ernst	Nr 8
1904	Pius X	Haftowana stula papieska	Tercjanki zakonu dominikańskiego	Nr 34
1906	Pius X	Piękna książka z cennymi ilustracjami opisującymi kaplicę sykstyńską	Wręczył ten prezent poseł pruski, baron Rotenhan. Wręczył to w imieniu cesarza	Nr 5
1908	Pius X	Pieczęć złot	Von Schorlemer wysłany przez cesarza niemieckiego	Nr 138
1908	Pius X	300 kielichów	Księżna von Norfolk w imieniu 40 tysięcy kobiet z Anglii, Szkocji i Irlandii	Nr 149

Tab. 3.

Arcybiskupi, Biskupi, kapłani i osoby świeckie odwiedzające papieży w latach 1869-1914 na podstawie *Katolika*

Rok	Papież	Goście odwiedzający papieża	Katolik
1871	Pius IX	Jubileusz Ojca Świętego: Dom Rzymski z margrabiną Klarą Antici Mottem oraz delegacje z Poznańskiego i Galicji	Nr 28 z 8.VII, s. 2
1872	Pius IX	Pruski Książę Karol i carewicz rosyjski	Nr 10 z 7.III, s. 2
1872	Pius IX	80. rocznica urodzin 14 maj: kardynałowie, książęta, wysoka szlachta rzymska, przełożeni zakonów katolickich, kawalerowie, młodzież z Bolonii	Nr 28 z 8.VII, s. 2
1873	Pius IX	Imieniny: wiele znakomitych osób; m.in. oficerowie wojska papieskiego	Nr 4 z 23.I, s. 3
1873	Pius IX	Urodziny: wielu posłów i wiele znaczących osób	Nr 22 z 27.V, s. 4
1875	Pius IX	Rok Jubileuszowy:	
		– liczne delegacje katolików ze wszystkich stron świata	Nr 16 z 22.IV, s. 4
		– pielgrzymi z Francji na czele z bp. Z. Montpellier oraz pielgrzymi z Szwajcarii	Nr 18 z 16.V, s. 5
		– deputacja z Niemiec, na której czele stanął baron v. Loe	Nr 23 z 10.VI, s. 5
		– francuski oficer wraz z małżonką oraz polscy klerycy z kolegium rzymskiego	Nr 30 z 29.VII, s. 5
1877	Pius IX	Cesarzowa Eugenia, wdowa po Napoleonie	Nr 6, s. 8
1877	Pius IX	Jubileusz Ojca Świętego, z okazji 50-tej rocznicy sakry biskupiej. Z Austrii Książę kardynał Szwarzenburg, arcybiskup Pragi, Książę prymas węgierski abp. Simor z Granu, abp Zagrzebski, ks. Michałowski	Nr 12, s. 9
1878	Leon XIII	Członkowie pierwszych rodów we Włoszech, na czele z Książę Bisignano, abp duński Karol Caller	Nr 20 z 16.V, s.12

Rok	Papież	Goście odwiedzający papieża	Katolik
1878	Leon XIII	Pielgrzymka niemiecka z baronem Loeandresem na czele	Nr 22 z 30.V, s. 12
1880	Leon XIII	Pierwsza rocznica wyboru na Stolicę Apostolską – 20 lutego: kardynałowie, prałaci, członkowie gwardii szlacheckiej	Nr 9, s. 14
1880	Leon XIII	Król i królowa grecka	Nr 43, s. 14
1881	Leon XIII	Rok Jubileuszowy:	
		– kilku wielkich książąt rosyjskich	Nr 38 z 17.V, s. 15
		– pielgrzymka słowiańska: Polacy, Czesi, Morawianie, Kroaci, Serbowie i Bułgarowie – pod przewodnictwem bo Strossmaiera i prałata Sztulza z Pragi	Nr 39 z 20.V, s. 15
		– naczelnikiem polskich pielgrzymów został ks. Prałat Stojałowski	Nr 48 z 24.VI, s. 16
1882	Leon XIII	Król wirtemberski Książę Henryk oraz jego syn, przybyli osobno	Nr 30 z 18.IV, s. 19
1883	Leon XIII	Z okazji nowego roku papież przyjmuje przedstawicieli szlachty rzymskiej	Nr 5 z 19.I, s. 19
1883	Leon XIII	Ks. Józef Amman, proboszcz z Modrza	Nr 31 z 24.IV, s. 20
1883	Leon XIII	Dawniejszy abp warszawski ks. Feliński, który powrócił z wygnania	Nr 47 z 22.VI, s. 20
1883	Leon XIII	Misjonarz Simonetti, który powrócił z Boliwii	Nr 59 z 3.VIII, s. 70
1883	Leon XIII	Ks. Bp. Wrocławski i dawniejszy abp warszawski Feliński	Nr 81 z 19.X, s. 20
1883	Leon XIII	Polski malarz Jan Matejko	Nr 99 z 21.XII, s. 20
1884	Leon XIII	Matka Mary Francis – Uare z Irlandii	Nr 47, s. 21
1884	Leon XIII	Pogański Książę Siamu	Nr 60, s. 21
1887	Leon XIII	Jubileusz 50-lecia kapłaństwa:	
		– liczna pielgrzymka z Francji rozpoczęła ruch pielgrzymkowy	Nr 89 z 15.XI, s. 22
		– polska pielgrzymka pod opieką arcybiskupów i biskupów galicyjskich.	Nr 91 z 22.XI, s. 22
		– Margrabia Solonesi przybył z listem cesarza japońskiego.	Nr 98 z 16.XII, s. 23
1888	Leon XIII	Nadzwyczajny poseł cesarza niemieckiego hrabia Bruhl	Nr 5 z 17.I, s. 23
1888	Leon XIII	Król szwedzki Oskar	Nr 34 z 27.IV, s. 25
1888	Leon XIII	Ks. Abp Iwowski Morawski (obrzędki łacińskiego), ks. Abp Sembratowicz (obrzędki grecko-katolickiego), ks. Abp Issakowicz (obrzędki ormiańskiego), bp. Solecki, bp. obrzędki łacińskiego z Przemyśla Ks. Dunajewski, bp. obrzędki grecko-katolickiego ze Stanisławowa. Ponad to: abp Szczęsny Feliński, abp Tarsu, ks. Abp Józef Sembratowicz, kanonicy oraz reprezentanci szlachty polskiej, m.in. Książę Sapieha, hrabia Dzieduszycki, hr. Potocki, hr. Szeptycki, hr Tarnowski, Książę Czartoryski	Nr 35 z 1.V, s. 25
1888	Leon XIII	Książę Lichnowski	Nr 53 z 6.VII, s. 26
1888	Leon XIII	Cesarz niemiecki	Nr 83 z 19.X, s. 26

Rok	Papież	Goście odwiedzający papieża	Katolik
1890	Leon XIII	12 rocz. wstąpienia na Stolicę Apostolską: Przybyli posłowie pruscy, bawarscy angielscy, austriaccy, rosyjscy i brazylijscy	Nr 23 z 4.III, s. 27
1890	Leon XIII	Ks. kardynał Lavizerie z Afryki	Nr 81 z 17.X, s. 29
1891	Leon XIII	Księżę Cambridge wstąpił do Rzymu jadąc na rewię wojska na wyspę Malta	Nr 10 z 3.II, s. 29
1891	Leon XIII	Major Wissmann jadąc do Afryki wstąpił do Rzymu - zdał sprawę z misji katolickiej w Afryce	Nr 43 z 2.IV, s. 29
1891	Leon XIII	Przyjmował robotników francuskich	Nr 77 z 29.IX, s. 30
1892	Leon XIII	Pielgrzymka z Alzacji pod przewodnictwem bp. ze Strasburga	Nr 61 z 29.VII, s. 31
1892	Leon XIII	Wielki książę rosyjski Sergiusz	Nr 103 z 26.IX, s. 32
1893	Leon XIII	Jubileusz 50 rocznicy sakry biskupiej: Poseł cesarstwa niemieckiego, hrabia Loe oraz posłowie austriackiego cesarza, króla bawarskiego, sultana tureckiego	Nr 27 z 4.III, s. 33
1893	Leon XIII	Pielgrzymi włoscy, wśród których był ks. Chrzanowski z Przemyśla wraz z biskupem	Nr 28 z 7.III, s. 34
1893	Leon XIII	Następca tronu angielskiego i jego syn książę z Yorku i dwie jego córki	Nr 37 z 28.III, s. 34
1893	Leon XIII	Rodzina książąt Czartoryskich	Nr 41 z 8.IV, s. 34
1893	Leon XIII	14 kwietnia Polska pielgrzymka pod przewodnictwem kardynała Albina Dunajewskiego	Nr 45 z 18.IV, s. 35
1893	Leon XIII	Członkowie stowarzyszeń św. Wincentego à Paulo z różnych krajów, wśród nich Ferdynand Radziwiłł	Nr 49 z 27.IV, s. 35
1893	Leon XIII	Pielgrzymka z Lotaryngii i Alzacji, do której przyłączyli się ks. proboszcz Myśliwiec i kilku Górnolązaków	Nr 54 z 8.V, s. 36
1893	Leon XIII	Pielgrzymi z diecezji gnieźnieńsko-poznańskiej wraz z ks. abp Stablewskim	Nr 58 z 18.V, s. 36
1893	Leon XIII	Paderbornski biskup ks. Simar	Nr 120 z 12.X, s. 36
1893	Leon XIII	Wielka księżna rosyjska Katarzyna z córkami oraz zagraniczni posłowie	Nr 137 z 21.XI, s. 36
1894	Leon XIII	Ks. Biskup Glazer i ks. kanonik Pelczar	Nr 73 z 23.VI, s. 39
1895	Leon XIII	Katoliccy Koptowie (są to potomkowie starych Egipcjan) przybyli pod przewodnictwem biskupa	Nr 112 z 21.IX, s. 41
1895	Leon XIII	Prawosławny korespondent dziennika rosyjskiego <i>Noweje Wremja</i>	Nr 119 z 8.X, s. 42
1896	Leon XIII	Węgierscy księża	Nr 79 z 7.VII, s. 42
1898	Leon XIII	Trzech małych braci czarnych z Brazyli, którzy są wychowankami oo. misjonarzy	Nr 93 z 9.VIII, s. 46
1898	Leon XIII	Misjonarze, zakonnice z Afryki i neofici czyli nowonawróceni mieszkańcy czarnej Afryki	Nr 142, 1 XII s. 46
1899	Leon XIII	Przedstawiciele dziennikarzy katolickich z Belgii wraz ze swoimi żonami	Nr 46 z 20.IV, s. 45
1900	Leon XIII	Pielgrzymka z Piemontu i z Lombardii na czele stał ks. kard. Terraria abp Mediolanu	Nr 27 z 3.III, s. 48
1901	Leon XIII	Angielscy pielgrzymi wraz z księciem Norfolkem	Nr 6 z 12.I, s. 54
1902	Leon XIII	Pielgrzymi węgierscy zwłaszcza studenci, przybyli wraz z magrabiną hrabiną Zichy	Nr 42 z 8.IV, s. 55

Rok	Papież	Goście odwiedzający papieża	Katolik
1903	Leon XIII	Hrabia Potocki z Galicji, pan. K. Malinowski spod Żytomierza oraz Amerykanie	Nr 10, s. 57
1903	Leon XIII	Szlachta rzymska grupująca się koło Watykanu, a nie przychylna rządowi włoskiemu. W uroczystości tej uczestniczyli przedstawiciele pierwszych nazwisk rzymskich jak: Colonna, Orsini, Altieri, Pecci, Caffarelli i inni	Nr 14, s. 57
1903	Leon XIII	Jubileusz Ojca Św. z okazji 25 - lecia pontyfikatu:	
		– pielgrzymka lombardzka z Kardynałem Ferrari, abp Mediolańskim	Nr 22, s. 58
		– abp wiedeński, ks. Kard. Grucha, Książę Norfolk, nadzwyczajne poselstwo hiszpańskie, które dostarczyło list króla Alfonsa	Nr 27, s. 58
1903	Leon XIII	Bp triesteński ks. Nadl	Nr 28, s. 58
1903	Leon XIII	Bp krakowski, ks. Puzyra	Nr 31, s. 59
1903	Leon XIII	Ks. Kard. Kopp	Nr 33, s. 59
1903	Leon XIII	Książę Ferdynand Radziwił wraz z małżonką	Nr 50, s. 60
1903	Leon XIII	Ks. Bp Likowski z Poznania	Nr 51, s. 60
1903	Leon XIII	Król angielski	Nr 53, s. 60
1903	Leon XIII	Cesarz niemiecki Wilhelm wraz z synami	Nr 55, s. 60
1903	Leon XIII	O. Jan Baptysta z Baltimore, który przekazał życzenia od prezydenta USA Roosevelta	Nr 57, s. 61
1903	Leon XIII	Abp Ołomuńca ks. dr Kohn	Nr 72, s. 61
1903	Leon XIII	Ks. Abp Fischer z Kolonii	Nr 76, s. 62
1903	Pius X	Ambasadorzy pruscy, bawarscy i marokańscy	Nr 100, s. 63
1903	Pius X	Ks. Kard. Moran, abp z Sydney	Nr 105, s. 63
1903	Pius X	Abp z Aten Delenda wręczył Ojcu Św. list króla greckiego Jerzego	Nr 124, s. 63
1903	Pius X	Ks. Niedziałkowski, bp łucko-żytomierski oraz jego sekretarz ks. Stanisław Zukowski	Nr 146, s. 63
1903	Pius X	Członkowie władzy prowincjalnej i miejskiej z Rzymu.	Nr 148, s. 64
1903	Pius X	Prokurator zakonu Ojców Białych Sachary	Nr 149, s. 64
1904	Pius X	Ks. Zajączkowski, proboszcz z diec. Kamienieckiej	Nr 6, s. 64
1904	Pius X	Generalna kierowniczką solidacji św. Piotra Klawera, hr. Maria Teresa Ledóchowska, oraz asystentka panna d' Ernst.	Nr 8, s. 64
1904	Pius X	Komitet jubileuszowy Niepokalanego Poczęcia z kardynałem Wincentym Vanutellim	Nr 12, s. 65
1904	Pius X	Bp słowiański ks. Jedlina i bp. Chorwacki z Szibenicy Książę Zdzisław Czartoryski z rodziną	Nr 13, s. 65
1904	Pius X	Generał Reyes, prezydent Kolumbii	Nr 30, s. 65
1904	Pius X	Abp koloński, ks. Kardynał Fischer	Nr 10, s. 66
1904	Pius X	Ks. Abp lwowski dr Bilczewski, bp tarnowski ks. Wałęga, ks. Abp sufragan lwowski Weber i ks. Bp przemyski do Pelczar	Nr 47, s. 66
1904	Pius X	Bp francuski ks. Lacroix	Nr 60, s. 67
1904	Pius X	Poseł dr Włodzimierz Kozłowski	Nr 67, s. 68

Rok	Papież	Goście odwiedzający papieża	Katolik
1904	Pius X	Bp. z Lavalu	Nr 103, s. 69
1904	Pius X	Melchicki patriarcha z Konstantynopola Cyryl przybył z listem od sułtana tureckiego	Nr 128, s. 69
1905	Pius X	Księżę Genui wraz z małżonką	Nr 13, s. 69
1905	Pius X	Księżę Ferdynand Radziwiłł prezes Koła polskiego w Berlinie wraz z małżonką	Nr 25, s. 69
1905	Pius X	Francuski bp. z Amiens	Nr 20, s. 71
1905	Pius X	Rosyjski uczoney M. Iwanow	Nr 52, s. 71
1905	Pius X	Pan Tschirschky wraz z żoną	Nr 131, s. 71
1905	Pius X	Bp. wileński ks. Baron Ropp	Nr 135, s. 71
1905	Pius X	Ks. kardynał Jerzy Kopp oraz król grecki	Nr 139, s. 71
1907	Pius X	Malarz lwowski Tadeusz Popiel	Nr 54, s. 72
1907	Pius X	Posel japoński Ouhld	Nr 88, s. 72
1907	Pius X	Cesarz abissyński Negus Menelik	Nr 125, s. 72
1908	Pius X	Niemiecki kanclerz księżę Bulow, wraz z posłem Muhlberg	Nr 48-49, s. 73
1908	Pius X	Delegacja poznańska z ks. bp. Likowskim i księciem Ferdynandem Radziwiłłem na czele	Nr 60, s. 73
1908	Pius X	Pielgrzymi z archidiecezji warszawskiej na czele z ks. bp. K. Ruszkiewiczem	Nr 69-70, s. 74
1908	Pius X	Ks. kardynał Gibbons, abp. Baltymory	Nr 85, s. 74
1908	Pius X	Złoty jubileusz kapłaństwa Piusa X:	
		– abp koloński, ks. kardynał Fischer	Nr 129, s. 75
		– wysłannik cesarza niemieckiego von Schremer	Nr 138, s. 75
		– księżna von Norfolk	Nr 149, s. 75
		– Austro-węgierski ambasador hrabia Szoczen	Nr 151, s. 75
1909	Pius X	Przedstawiciele katolickiej prasy Królestwa belgijskiego	Nr 49, s. 76
1909	Pius X	Ks. bp. Pelczar z Przemyśla z Galicji	Nr 61, s. 76
1909	Pius X	Generał Redemptorystów, O. Murray, sekretarz stanu ks. kardynał Merry del Val	Nr 73, s. 76
1909	Pius X	Posel sułtana Machometa V, mistrz ceremoni Ghalib Pasz	Nr 81, s. 76
1909	Pius X	Jubileusz 25 - lecia biskupstwa: Papież ugościł kardynałów, sekretarza stanu kard. Merry del Val i mieszkających w Rzymie prałatów	Nr 139, s. 77
1910	Pius X	Ks. abp. rzymsko - katolicki Bilczewski z Lwowa, abp. ormiański ks. Teodorowicz z Lwowa, bp, przemyski ks. Pelczar i ks. bp. Nowak z Krakowa	Nr 54, s. 77
1912	Pius X	Księżę bp. Sapieha, ks. prałat Skirmuntem i ks. Chotkowski	Nr 2, s. 78
1912	Pius X	Były kanclerz Niemiec, Księżę Buelow	Nr 119, s. 79
1914	Pius X	Kolegium kardynalskie wśród nich kardynał Di Pietro i kardynał Marlinelli	Nr 1, s. 80

Tab. 4.
Liczba pielgrzymów w Rzymie na poszczególnych uroczystościach,
na podstawie *Katolika* na przełomie XIX i XX w.

Pielgrzymi (kto)	Liczba (w osobach)	Katolik	Uroczystość	Uwagi
Rok 1869: Pius IX				
Protestanci	56	21		
Rok 1871				
Z wszystkich stron świata	„wielu”	25		
Z wszystkich stron świata	„masa ludzi”	25	15 czerwca	
Rok 1872				
Studenci z Berlina	8	15		
Deputacje	400	16	13 kwietnia	
Parafie rzymskie	2 500	19		
Deputacja hiszpańska oraz nauczyciele	„wielu”	23		
Zakonny, rodziny	„masa”	23	80. urodziny	
Rok 1873				
Amerykanie	163	12		Mężczyźni
Pielgrzymka z Francji		21		
Rok 1874				
Francuzi	3 000	14	Jubileusz Króla Francji	
Liczne pielgrzymki		16		
Rok 1875				
Włosi	3 000	11		
Francuzi	18 000	16	Jubileusz sakry Biskupiej Ojca św. Piusa IX	
Hiszpanie	16 000	16	Jubileusz sakry Biskupiej Ojca św. Piusa IX	
Belgowie	4 000	16	Jubileusz sakry Biskupiej Ojca św. Piusa IX	
Niemcy	3 000	16	Jubileusz sakry Biskupiej Ojca św. Piusa IX	
Węgrzy	1 000	16	Jubileusz sakry Biskupiej Ojca św. Piusa IX	
Polacy	70	19		szlakiem
Redaktorzy czasopism katolickich	450	25		

Pielgrzymi (kto)	Liczba (w osobach)	Katolik	Uroczystość	Uwagi
Rok 1878: Śmierć Piusa IX – wybór Leona XIII				
Polacy	30	15		
Polacy	200	16		
Neapolitańczycy	55	20		Kat. kółka
Hiszpanie	2 000	44		
Rok 1879				
Redaktorzy	900	10		Gazety
Polacy	800	10		
Amerykanie, Europejczycy	150	10		
Rok 1880				
Francuzi	500	22		
Rok 1881: Rok Jubileuszowy				
Niemcy	700	42		pielgrzymka narodowa
Słowianie	600	42		pielgrzymka narodowa
Ślężacy wraz z Poznaniakami	200	42		
Czesi	150	45		pielgrzymka narodowa
Wiedeńczycy	445	45		
Słowianie	1 300	52	5 lipca	pielgrzymka narodowa
Rok 1883				
Dzieci z szkół zakonnych	1 500	16		
Kanadyjczycy	150	66		
Kapłani włoscy	5 000	76		
Pątnicy	15 000	79		Cały świat
Artyści z Krakowa	–	99		Szkoła Matejki
Rok 1888				
Włosi	20 000	3	Jubileusz Kapłaństwa Leona XIII	
Szwajcarzy	350	11	Jubileusz Kapłaństwa Leona XIII	
Polacy	200	33	Jubileusz Kapłaństwa Leona XIII	
Francuzi	10 000	333	Jubileusz Kapłaństwa Leona XIII	
Kroaci	400	33	Jubileusz Kapłaństwa Leona XIII	
Z Galicji	700	35		

Pielgrzymi (kto)	Liczba (w osobach)	Katolik	Uroczystość	Uwagi
Niemcy	250	40		
Rok 1889				
Francuscy robotnicy	10 000	16		
Amerykanie	500	29		
Pątnicy z Lionu	1 000	89		
Rok 1890				
Austriacy	230	33		Specjalnym pociągiem
Włosi	3 000	33		Audiencja
Włosi	4 000	33		Inna grupa
Robotnicy niemieccy	300	37		
Niemcy wschodnie	250	38		
Szkoły niemieckie	500	38		
Rok 1892: Jubileusz sakry biskupiej Leona XIII				
Włosi	15 000	73		
Hiszpanie	18 000	73		
Francuzi	14 000	73		
Austriacy	3 000	73		
Belgowie	4 000	73		
Sercanki	500	99		
Rok 1893				
Dzieci z Rzymu	500	44		
Włosi	12 000	44		20 chorągwi
Polacy	700	44		
Z Alzacji	500	52		
Niemcy	356	54		
Z Azji	80	78		
Włosi	4 000	137		
Rok 1894				
Hiszpanie	7 000	46	kanonizacja	
Hiszpanie	8 000	50		Msza św. z Ojcem św.
Amerykanie (pótn.)	150	96		
Rok 1895				
Rosjanie	130	132		
Koptowie z Egiptu	–	112		Plemię egipskie
Rok 1897				
Francuzi	1600	77		

Pielgrzymi (kto)	Liczba (w osobach)	Katolik	Uroczystość	Uwagi
Irlandczycy	200	123		
Rok 1898: rocznica Prymicji Leona XIII				
Włosi	1500	21		Piemont i Lombardia
Włosi	300	22		Z Capriento
Szwajcarzy i Niemcy	240	29		
Meksykańczycy	Ponad 100	35		Biskupi i kaptani
Węgrzy	200	41		
Pątnicy	1 200	47		Z czego 300 pochodzi z Galicji
Belgowie	1 000	52		
Włosi	500	52		Asyż i Umbria
Z Peru	500	58		
Holendrzy	710	62		
Francuzi	3 pociągi	122		Robotnicy
Anglicy	100	126		
Rok 1899: Rok Święty				
Włosi	30000	98		
Francuzi	1500	119		Robotnicy
Anglicy	450	119		
Pątnicy -w styczniu -w lutym -w marcu, kwietniu	80 000 75 000 105 000	143		Dane podane przez komitet pielgrzymkowy
Rok 1900				
Austriacy	1 500	32		
Ślązacy	400	42		
Włosi	3 000	42		Wenecja
Polacy	2 015	52		Kraków, Bogumin, Wrocław
Polacy	2 000	57		Galicja i Górny Śląsk
Włosi	12 000	57		
Polacy	300			Gwiedzno i Poznań
Pątnicy nieokreśleni	30 000	64	kanonizacja	
Pątnicy nieokreśleni	100 000	64	kanonizacja	10 000 z Francji

Pielgrzymi (kto)	Liczba (w osobach)	Katolik	Uroczystość	Uwagi
Pątnicy nieokreśleni	30 000	64	beatyfikacja	
Polacy - Galicja - Śląsk - Inni	608 195 176 235	116		
Niemcy	40 000	124	beatyfikacja	
Hiszpanie	900	128		
Anglicy	1 300	131		
Anglicy	200	131		Z Londynu
Z Galicji	100	134		
Włosi i Amerykanie (USA)	7 000	147		
Rok 1901				
Anglicy	200	10		Prywatna pielgrzymka
Włosi	150 000	112	Rocznica śmierci króla Humberta	
Rok 1902:				
Polacy	800	56		
Francuzi	350	109		Z Paryża
Rok 1903: Jubileusz 25-lecia pontyfikatu				
Cały świat	„rzesze”	19,27,43,44		
Francuzi	300	47		
Polacy	200	54		30 Ślązaków
Niemcy	600	54		
Rok 1904: Pius X – papieżem				
Wierni	50 000	97	koronacja	
Francuzi	1 200	34		
Polacy	600	55		60 księży
Uczniowie z Królestwa Polskiego	50	71		
Francuzi	3 000	76		Powrót z Jerozolimy
Francuzi	6 000	111		Pielgrzymka narodowa
Rok 1905				
Polacy	700	110		Studenci
Francuzi	400	118		
Rok 1908				
Wielkomorawianie	20	52		

Pielgrzymi (kto)	Liczba (w osobach)	Katolik	Uroczystość	Uwagi
Rok 1909: Jubileusz kapłaństwa Piusa X				
Włosi	1000	114		Z Wenecji
Francuzi	30 000	47		
Polacy	300	61		
Hiszpanie	250	73		
Rok 1910				
Niemcy	700			120 kapłanów
Rok 1912				
Rzymianie	700	–		Dzieci 11-wszo komunijne
Rok 1913				
Ślązacy	400	1		

Przypisy:

¹ K. Dola, *Dzieje Kościoła na Śląsku*, cz. 1, Średniowiecze, Opole 1996, s. 95.

² D. O`Grady, *Lata Święte w Rzymie. Jubileusze Kościoła Katolickiego 1300-2000*, Warszawa 1999, s. 82-85.

³ E. Laslowski, *Beiträge zur Geschichte des spätmittelalterlichen Ablaßwesens nach schlesischen Quellen mit neun urkundlichen Beilagen*, Breslau 1929, nade wszystko rozdział V – *Die römischen Jubeljahre in ihren Beziehungen zu Schlesien*, s. 118-142.

⁴ *Ibidem*, s. 132.

⁵ E. Laslowski, *op. cit.*, s. 121.

⁶ J. Kopiec, *Relacje biskupów wrocławskich „ad limina” z XVII i XVIII wieku*, „Nasza Przeszość” 1987, 68, s. 93.

⁷ Por. J. Pater, *Diecezja wrocławska w XVIII w.*, „Sobótka” 1986, 41, nr 4, s. 619.

⁸ Por. „Zwiastun Górnosłąski” 1870, nr 329; 1971, nr 80.

⁹ Zob. „Katolik” 1876, nr 29; zob. też. A. Koziulek, *Wspomnienia z górnośląskiej pielgrzymki jubileuszowej r. 1900*, [w:] *Kalendarz Mariański na rok 1925*, [1924], s. 61-63.

¹⁰ Por. „Zwiastun Górnosłąski” 1868, nr 95.

¹¹ Por. „Katolik” 1877, nr 24, zob. W. Klimkiewicz, *Kardynał Ledóchowski na tle swej epoki 1822-1902*, Poznań 1988.

¹² Wywiad z Stefanem Krotofilem, Dębieńsko, 17 lipca 1984 r.

**The phenomenon of European pilgrimages
to Rome on the basis of the *Katolik* magazine
(1869-1914)
(SUMMARY)**

Pilgrimages to Rome – the Eternal City – were organised in the 18th c., usually on papal jubilees and anniversaries. This phenomenon included all social groups in Europe, including Poland and Upper Silesia. Their very presence in Rome and the generosity of people who came there for ceremonies connected with papal jubilees were expressions their great commitment. Donations were preserved meticulously in the Vatican treasury. Presents were an expression of the bonds with the Holy See and the Pope. All these events show an ecclesiastical trait in the religiosity of Europeans, including residents of Upper Silesia, in the 19th and the 20th c.

*ks. Jan Górecki, dr hab.
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Śląski
Katowice*